

‘Abd al-Qādir al-Ġaylānī

ISKUŠENJA¹

MLADIĆU, nemoj bježati od nevolje već se nad njom strpi. Nevolje mora biti a i čovjek se mora nad njom strpjeti. Kako možeš promijeniti ustroj na Zemlji i na onome što je na njoj stvoreno, radi sebe?! Vjesnici, najbolja stvorenja, konstantno su podvrgavani nevoljama, i oni nakon njih koji su ih slijedili, koračali njihovim stazama, pratili njihove tragove. Naš poslanik Muhammed, alejhisselam, bio je miljenik Uzvišenog i Silnog Allaha. Zbog njega je sve drugo stvoreno. A stalno je bio kušan neimaštinom, oskudicom, glađu, ubistvima, ratovanjima i uzemiravanjima od strane ljudi sve dok nije preselio na drugi svijet. Isa, alejhisselam, Allahov ruh i Njegova riječ, koga je dragi Allah stvorio bez oca, koji je liječio gubave i slijepe i oživljavao umrle, jer mu je dova bila primana, izložen je bio agresivnosti svoga naroda koji ga je psovao, potvorio mu majku i udarao ga. U posljednjim danima svoga života morao je pobjeći od njih, i on i njegovi učenici *havarijuni* (*apostoli*). No, narod ih je uporno progonio, pohvatao ih, udarao i mučio. Htjeli su razapeti Isaa, alejhisselam, ali ga je uzvišeni Allah spasio te je razapet

¹ Riječ je o jednom predavanju iz knjige ‘Abd al-Qādira al-Ġaylānīja pod naslovom: “*Ġalā’ al-Hāṭir: Fī al-Bāṭin wa az-Zāhir*” (“Razumijevanje misli: o unutarnjemu i izvanjskome”), Damask, Dār Ibn al-Qayyim, 1997., str. 149.-154. Naslov je naš. Knjiga se trenutno prevodi i komentira na jednom od sarajevskih privatnih naučnih okupljanja, pa se očekuje i njeno objavljivanje.

onaj koji je na njega pokazao prstom (*koji ga je izdao*). Također i Musa, alejhisselam, kušan je raznim strahotama koje su mu se desile. I svaki od vjesnika, alejhimusselam, bio je kušan nekom specifičnom nevoljom. Tako je Uzvišeni Allah dao da se događa s vjesnicima i poslanicima, stvorenjima koja su Mu bila miljenici. A ko si, onda, ti pa da uzvišeni i silni Allah zbog tebe izmijeni Svoje znanje o tebi i o svijetu?! Uzdrži se od svoje želje i od izabiranja, uzdrži se od razgovora sa svojom niskom dušom, svojim prohtjevima i svojim dunjalukom. Uzdrži se od raspredanja s ljudima i (*žedanjem za*) zbližavanjem. Kada ovo sve upotpuniš, doći će do razgovora tvoga srca s tvojim uzvišenim i silnim Gospodarom, do zbližavanja s Njime. U tvome će se srcu ušatoriti sjećanje i zazivanje Njega, pa ćeš biti onaj što Ga spominje, a i On će spominjati tebe. Tvoje će srce biti ulovljeno kod Njega, i tvoj najintimniji dio i tvoji udovi, sve će biti kod Njega, pa ćeš htjeti samo ono što On želi, sve drugo osim Njega kod tebe će biti prezreno.

Takva će osoba postati od izraženo produhovljenih ljudi, onih koji su postigli *vuslet-stepen*, uzdržat će se od gradova i ljudi, kroz nju će se odagnavati nevolje i kušnje ljudi. Ta osoba će uzimati samo ono što joj silni i uzvišeni Allah dadne, i to je istinski dar, dočim je sve ostalo tek metafora.

Sinko, ne pričaj nikome od ljudi o svojim potrebama na ovome svijetu i na ahiretu. Zatvori rupu u kojoj se nalaziš, stavi je iza brava. Zagnjuri lice svog duhovnog stanja tako da se kod tebe ne vidi ništa osim očiju. Ako treba stavi i valu, prekrivač, bolje je za tebe! Ovo je završni period vremena, ovo je trg licemjerstva, trg ponašanja po pravilima privlačenja i odbijanja – ljudi su privlačeni dunjalukom koji se otvara a odbijani od onoga što dolazi nakon ovoga svijeta. Privlačeni su bliskošću s ljudima a odbijani udaljenošću od njih. Za većinu ljudi vladari su postali božanstva. Ovaj svijet, bogatstvo, blagostanje, moć i snaga postali su božanstva.

Teško vama! Olakšice ste prihvatili kao osnovu, onoga koji je opskrbljen prihvatili ste kao opskrbitelja, onoga koji je u vlasti prihvatili ste kao gospodara; siromaha vidite kao bogataša, nemoćnoga uzeli ste za snažnog, a mrtvacu da je živ... nema plemenitosti kod vas! Nećemo vas slijediti, nećemo prihvatiti vaš mezheb već se nalazimo na pravcu prema vama ali smo stali na brežuljku spasa, na *Sunnetu* a ostavljamo novotarije. Stali smo na brežuljku Božijega jedinstva (*at-tawhīd*) i

iskrenosti. Odričemo se samopokazivanja (*ar-riyā'*), licemjerstva (*an-nifāq*), i pogledanja na stvorenja bilo iz perspektive nemoći, slabosti ili, pak, nadmoći. Zadovoljni smo odredbom (*al-qadā'*), odbacili smo nezadovoljstvo. Držimo se strpljenja (*aṣ-ṣabr*), odbacujemo žaljenje. Na stopalima naših srca koračamo prema kapiji našega Vladara, Silan je i Uzvišen. Nadvladavanje i pokoravanje, pripadaju samo Njemu, baš kao što i stvaranje i opskrbljivanje pripadaju samo Njemu. Kada veličaš silnike i ohole ljude ovoga svijeta, njegove vladare i bogataše, a zaboraviš na Silnog i Uzvišenog Allaha, ne veličaš Ga, onda si isti kao i idolopoklonik. Onaj koga veličaš, taj ti postaje idol.

Teško ti se! Robuj Stvoritelju svih idola. Tvoji su te idoli ponizili. Približi se Uzvišenom i Silnom Allahu, onda će se stvorenja približiti tebi. Onoliko koliko veličaš Uzvišenog i Silnog Allaha, toliko će tebe veličati Njegova stvorenja. Onoliko kolika je ljubav prema Njemu, toliko će te voljeti Njegova stvorenja. Onoliko koliko od Njega strahuješ, toliko će se tebe plašiti Njegova stvorenja. Onoliko koliko poštuješ Njegove naredbe i zabrane, toliko će tebe poštovati Njegova stvorenja. Koliko Mu se primakneš, toliko će se tebi približiti Njegova stvorenja, onoliko koliko Mu služiš, toliko će tebi služiti Njegova stvorenja. Jednostavno – koliko ti služiš Njemu, toliko će Njegova stvorenja služiti tebi. Obaveza ti je uzdržavati se i od dijela dozvoljenog (*al-wara'*), ne izbacuj to iz svoga srca. Odrekneš li se toga, razočarenje ti je za jakom. Ko napusti to odricanje, srce će mu zacrnjeti sumnje i bunila.

Teško ti se! Govoriš da si od bogobojažnih (*mutaqqin*) a ostavio si uzdržavanje od dijela dozvoljenog. Onaj ko prakticira uzdržavanje od dozvoljenoga taj se odriče mnogih stvari iz straha da ne zapadne u zabranjeno i sumnjivo. Osobu na tome stepenu uzvišeni Allah kažnjava i za najmanju olakšicu (*ar-ruḥṣa*) koju primijeni. Jednom sam, tako, prošao kroz neko selo oko kojega je bio posijan zasad. Pružio sam ruku i uzeo jedan plod iđirota a potom ga isisao. Tada me uhvatiše dva čovjeka iz toga sela, oba su imala sa sobom štap. Toliko su me istukli štapovima da sam pao na zemlju. U tome trenu sam se zavjetovao Uzvišenom Allahu da više nikada neću koristiti olakšicu (*ar-ruḥṣa*), kad me je već odlikovao, jer je, inače, prolazniku dozvoljeno pojesti od (*tudēg*) usjeva ili ploda koliko mu je to stvarno nužno, ali ne smije ništa uzeti. To je opća olakšica (*ruḥṣa 'amma*). No, meni nije ostavljena ova olakšica kao mogućnost već se od

mene zahtijevala primjena osnovnoga pravila ('*azīma*) i uzdržavanje od dijela dozvoljenog (*al-wara'*).

Ko god se prisjeća smrti, tome se povećava prakticiranje *wara'a*, umanjuje sklonost ka olakšicama a povećava primjena osnove propisa. Prisjećanje na smrt lijek je za bolesti duše i predstavlja korist za nju. U tome stanju proveo sam mnoge godine prisjećajući se smrti, noću i danju. Tako sam postigao uspjeh i savladao svoju nisku dušu kroz podsjećanje. U jednoj od tih noći, prisjetio sam se smrti i plakao od nastupa noći pa sve do zore. Te noći sam plakao i zamolio:

“Allahu moj, molim Te da mi dušu ne uzme melek smrti već da njeno uzimanje uzmeš Ti na Sebe.”

Sklopio sam malo svoje oči pred zoru, kad ugledah jednog divnog starca, prelijepog izgleda. Ušao mi je na vrata pa ga upitah:

“Ko si ti?”

Odgovori mi:

“Melek smrti.”

Rekoh mu:

“Zamolio sam Uzvišenog i Silnog Allaha da mi On uzme dušu, da je ne vadiš ti.”

Upita me:

“A zašto si to molio? Koji je to moj grijeh? Samo sam rob kome se naređuje – naređeno mi je da prema nekim ljudima budem blag, a prema nekima grub.”

Tada me zagrlio i zaplakao, pa i ja sa njim zaplakah. Potom se probudih a i dalje sam plakao.

Odbacite puste maštarije od sebe. To nećete postići uz naslađivanje, sanjarenje i brbljanje. Ukoliko si zasjeo u takvom stanju, učvrstio se na tome pravcu, onda jedi, pij, hrani i napajaj. A ako uz to čuješ nešto, onda šuti, nemoj pričati o nečemu što nisi vidio, nemoj pozivati ljude u ono što nije tvoje. Ne pozivaj ljude u praznu kuću pa da ti se ismiju. Baci na nas iz tvoga tobolca sa strijelama, podari nam nešto od tvoje mudrosti, nešto što si stekao svojim radom i svojim znojem. Ne hrani nas svojim djelima koja si ukrao od svojih komšija, ne oblači nas od vlastite golotinje. Prihvatit ćemo dar samo od nekog ko nešto posjeduje, ne od nekog ko je nag ili ko je kradljivac. Allahovo jedinstvo (*at-tawhīd*) je vatra koja sagara svaku stvar: Vatro, budi hladna, i spasonosna! Allahu moj, podari

nam najbolje u ovome danu, dovoljno nam je njegovog zla. I tako nam podari u svim noćima i danima!

Vi, koji ste se ustalili sa svojim dunjalukom i nadom u dug život! Uskoro će vam doći kraj, ispriječit će se između vas i vaših nada. Pohitite svome kraju prije negoli vam svakako dođe. Pogledajte iznenadnu smrt u lice. Nije uvjet nastupa smrti bolest. Iblis vam je neprijatelj, voli da umrete u stanju nemara (*al-ġafla*), nepokornosti (*al-ma'siya*) i nevjerovanja (*al-kufr*). Ne budite nemarni prema svome neprijatelju i ne primajte od njega savjet. Nemojte misliti da ste od njega sigurni jer on nije povjerljiv. Budite uvijek na oprezu od njega. On neće odvratiti svoj mač ni od iskrenog ni od nevjernog, a izmaći mu mogu samo odabrani pojedinci. Istjerao je vašega oca Adema i majku Havu, alejhimesselam, iz dženneta i neće prestati nastojati da i vas spriječi od ulaska. On navraća na neposluh, griješna poskliznuća, nevjeru i suprotstavljanje. Svaki neposluh vezan je za njega, nakon ozbiljenja odredbe i sudbine od dragoga Boga. Svako stvorenje je kušano njime, izuzev iskrenih Allahovih robova, koji su postigli vrhunac u ibadetu. Nad njima on nema nikakvu vlast. Ipak, u jednome trenu uznemiri ih nečim jer kada nastupi što je Uzvišeni Allah odredio, vid se pomrači. No, njegovo djelovanje na njih odražava se na tijelu, ne u srcu niti u *tajni* (*as-sirr*). Odražava se na pitanjima ovoga svijeta, ne na pitanjima ahireta, odražava se na odnosima sa stvorenjima ne na odnosu prema uzvišenom i silnom Allahu. U većini slučajeva dolazi do čovjeka preko pitanja ovoga svijeta i niske neodgojene duše. Trčanje za ovim svijetom je vatra koja sagorijeva. Omladino, zaokupite se onim što vas se tiče i što će vam donijeti dobro: tiču vas se djela koja donose korist na drugome svijetu, pokoravanje vaših neodgojenih duša i traganje za vlastitim nedostacima. Traganje za mahanama ljudi vas se ne tiče. Sjećajte se smrti i radite za ono što dolazi nakon smrti. Muhammed, alejhisselam, rekao je:

أَلَكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ
هَوَاهَا وَتَمَتَّى عَلَى اللَّهِ الْأَمَانِي.

Mudar je onaj ko savlada svoju nisku dušu i radi za ono što dolazi nakon smrti, a slabašan je onaj ko slijedi strasti svoje duše i uprazno se od Allaha nada.²

Uzmite u obavezu sebi biti ponizan prema Uzvišenom i Silnom Allahu i prema vjernicima od Njegovih stvorenja. Tražite to od svojih duša na osnovu prava koja vam je Uzvišeni i Silni Allah dao, klešite ih i stalno provjeravajte, kao što su to činili iskreni robovi. Zapovjednik vjernih Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, kada bi nastupila noć, koncentrirao bi se na svoju dušu i rekao joj:

“Šta si uradila za svog Silnog i Uzvišenog Gospodara danas? Šta si za Njega napravila?”

Potom bi uzeo bič za kažnjavanje neposlušnih i udario po svojim stegnima kažnjavajući dušu, stvar po stvar. Propitivao je svoju dušu na osnovu prava koja mu je dragi Allah dao, tražeći od nje da bude još poslušnija. A bio je od velikih, iskrenih, bliskih, kojima je izričito obećan Džennet. Dobri se stalno propituju i pored dobra koji čine i pokornosti, a vi se ne provjeravate! Sigurno vam vaše duše neće donijeti nikakvu korist! Allahu moj, osnaži nas prema nama sâmima, prema našim strastima i našim đavlina, i podari da budemo na Tvojim strani i od Tvoje stranke. Približi nam naša srca Tebi prije smrti, i podari nam da susretnemo odabrane prije nego ostale ljude. Amin.

Lukman Hakim govorio bi svome sinu:

“Sinko moj, ko može biti indolentan prema vatri kada mu valja preko nje proći?! Ko može biti indolentan prema ovome svijetu kada mu se valja njime baviti?! Kako može zaboraviti smrt onaj koga ona sigurno čeka?! Kako može biti nemaran prema njoj kada ona nije nemarna prema njemu?!”

Svako će od vas proći preko vatre a od nje će se moći spasiti samo onaj ko se svjesno boji Uzvišenog i Silnog Allaha. Prelazak preko vatre je put koji zahtijeva popudbinu bogobožnosti a ne vidim da ste

² Hadis bilježe Aḥmad ibn Ḥanbal, at-Tirmidī, Ibn Māġa i al-Ḥākim, prenoseći ga od Šadād ibn Awsa. Vidi: al-Manāwī, *Fayḍ al-Qadīr Šarḥ al-Ġāmi' aš-Šaġīr*, Kairo, Maktaba Miṣr, 2003., tom V, str. 90.

bogobojaznost postigli. Vi, što hoćete dunjaluk! Vi, koji ste u ovaj svijet zaljubljeni! Zar je ovaj svijet nešto drugo osim služavke, u odnosu na Džennet?! Džennet je istinska ljubavnica, prava dama. On je osnov. Imam Aḥmad ibn Ḥanbal bi govorio:

“Krupna je to stvar, kada srca vole ovaj svijet, a u grudima Kur’an.”

Poslanik Muhammed, alejhisselam, rekao je:

إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَصْدَأُ كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيدُ.
قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا جَلَاؤُهَا؟ قَالَ:
تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ.

*Uistinu ova srca hrđaju kao što željezo zahrđa.
Upitaše ga: "A šta je, onda, za njega čišćenje?"
A on odgovori: "Učenje Kur'ana".³*

Sijeljenje s učenjacima koji postupaju po naučenome, glača srca, čisti ih, prefinjuje i otklanja tvrdokornost. Jedan čovjek se požalio Hasan al-Basrīju na tvrdokornost svoga srca pa mu je Hasan rekao:

“Približi ga zazivanju i sjećanju na Uzvišenog Allaha (*ad-dīkr*). Oni koji Allaha *zīkr* čine to su oni koji su Ga spoznali, to su Njegovi prijatelji (*al-awliyā*).”

To su istinski vladari. Spoznali su ko je Vladar (*al-Malik*) i pohrlili Njemu a On ih i sâme učini kraljevima. Vidjeli su drugi svijet pa im je ovaj svijet postao neznatan u srcima. Vidjeli su ko je Istiniti, Uzvišen je i Silan, pa su im stvorenja postala neznatna u srcima. Silina i ugled je u pokoravanju Uzvišenom Allahu i napuštanju neposlušnosti.

Ovo srce neće biti dobro i neće uspjeti sve dok ne ostavi sve što voli, dok ne prekine sve veze i dok se ne uzdrži od svih stvorenja. Odrekni se,

³ Hadis bilježe Muhammad ibn Naṣr, al-Ḥarā’iṭī i al-Ḥaṭīb, prenoseći ga od Ibn ‘Umara. Vidi: ‘Alā’ ad- Dīn al-Mutaqqī al-Hindī, *Kanz al- ‘Ummāl fi Sunan al-Aqwāl wa al-Af’āl*, Beirut, Mu’assasa ar-Risāla, 1989., tom I, str. 545.

i bit će ti dato bolje od toga što si se odrekao! Muhammed, alejhisselam, rekao je:

مَا تَرَكَ عَبْدُ اللَّهِ أَمْرًا لَا يَتْرُكُهُ إِلَّا لِلَّهِ إِلَّا عَوَّضَهُ اللَّهُ مِنْهُ مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ مِنْهُ
فِي دِينِهِ وَدُنْيَاهُ.

Ako se rob odrekne bilo koje stvari u ime Allaha, napusti je isključivo radi Allaha, Allah će mu je nadomjestiti nečim boljim od nje po pitanju njegove vjere i njegovog života.⁴

Allahu moj, probudi naša srca prema Tebi i otrijezni nas od nemara prema Tebi. I podari nam na ovome svijetu dobro i na drugome svijetu dobro, i sačuvaj nas od kazne u vatri.

(اللَّهُمَّ أَيْقِظْ قُلُوبَنَا لَكَ وَنَبِّهْنَا عَنِ الْعَفْلَةِ عَنْكَ، وَآتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي
الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.)

⁴ Hadis bilježi Ibn 'Asākir, prenoseći ga od Ibn 'Umara. Vidi: al-Manāwī, *Fayḍ al-Qadīr*, tom V, str. 565.